

HOIVAN PIMEÄLLÄ PUOLELLA

Iiris Lehto: *YTT, tutkijatohtori, Itä-Suomen yliopisto*

Sihto, Tiina & Vasara, Paula (toim.) *Hoivan pimeä puoli*. Gaudeamus, Tallinna. 2023, 366 s.

Hoiva on yhteiskunnallisessa keskustelussa arkipäivää. Vaikka viime vuosina on erityisesti tuotu esille erilaisia hoivaan ja sen järjestämiseen liittyviä epäkohtia ja ongelmia, liittyy hoivaan edelleen monia käytäntöjä ja tunteita, joista on vaikea puhua ja joihin liittyy stigmaa. Näitä hoivan pimeitä puolia Tiina Sihdon ja Paula Vasaran toimittamassa *Hoivan pimeä puoli* -kokoomateoksessa tarkastellaan monipuolisesti. Suomalaisessa hoivatutkimuksessa hoivan pimeä puoli on melko uusi käsitteenä ja tarkastelun kohde. Teoksessa hoiva määritellään laajasti, ja hoivaa lähestytään yhteiskuntatieteellisestä ja kulttuurintutkimuksellisesta näkökulmasta.

Teos on jaettu neljään osioon, joissa artikkeleita on yhteensä kaksitoista. Osiot on nimetty temaattisesti: Hoivan katveet läheissuhteissa, Äitiyden ja hoivan rajat, Säröt ammatillisissa kohtaamisissa sekä Vinoumat rakenteissa. Lisäksi teokseen sisältyy johdanto ja päätössanat. Johdannossa toimittajat käsittelevät kattavasti hoivan käsitettä, ja tuovat ansiokkaasti esiin myös käsitteeseen liitetyn kritiikin. Kuten sen, että hoivakäsitteen on esimerkiksi vammaistutkimuksessa nähty olevan alistava ja passivoiva. Johdanto-artikkeli tarjoaa

selkeän peruspaketin hoivan käsitteestä erityisesti heille, joille käsitteen teoria on vieraampi. Teoksen artikkeleita yhdistää hoivan pimeän puolen lisäksi trontolainen lähestymistapa hoivaan. Trontolaisessa (1993) lähestymistavassa hoiva ymmärretään ”kaikeksi, mitä teemme ylläpitääksemme, jatkaaksemme ja korjataksemme ’maailmaamme’.”

Lavean tulkinnan ongelmaksi voidaan nähdä se, että hoivasta katoaa hoiva, mikäli kaikenlainen toiminta mielletään hoivaksi. Tässä teoksessa trontolainen lähestymistapa kuitenkin toimii ja tekee nimenomaan mahdolliseksi erilaisen hoivan pimeiden puolien valaamisen kriittisesti sekä nivoo eri luvut käsitteellisesti kokonaisuudeksi. Hoivaa ei ole sinänsä tarkoituksenmukaista kuvata yhdellä kaikkiin tarkoituksiin sopivalla käsitteellä (Thomas 1993). Eri artikkeleissa tämä onkin huomioitu, ja hoiva ja sen pimeä puoli on sopivalla tavalla fokuusoitu. Osassa artikkeleita kytkös hoivaan on kuitenkin löyhempi.

Toimiva ja lukijaystävällinen rakenteellinen ratkaisu on myös jokaisen artikkelin lopusta löytyvä Näin tutkimus tehtiin -osio. Tämä ratkaisu antaa mahdollisuuden helposti tarkastella millaisia erilaisia aineistoja ja metodeita artikkeleissa on käytetty. Tarvittavat metodologiset valinnat on käsitelty pääosin myös artikkelien varsinaisissa tekstiosioissa riittävällä tasolla. Tosin osassa artikkeleita metodologisten valintojen esittely on lasea.

Monipuolisuudestaan huolimatta teos jättää käsittelemättä esimerkiksi mielenterveyden häiriöistä kärsivien avun saannin haasteet ja palvelujen saavutet-

tavuuden ongelmat. Teokseen valitut artikkelit täyttävät kuitenkin kokonaisuudessa paikkansa, ja Hoivan pimeä puoli -teos on tervetullut lisä 2000-luvun suomenkielisiin hoiva-aiheisiin teoksiin, kuten Hoiva - tutkimus, politiikka ja arki (Anttonen ym. 2009).

Teoksen aloittavassa Hoivan katveita läheissuhteissa -osiossa on neljä artikkelia. Ensin Sointu käsittelee artikkelissaan väkivaltaa hoivan pimeänä puolena kolmesta näkökulmasta. Hän tarkastelee, mitä tutkimus on todennut hoivan ja väkivallan limittymisestä sekä millaisia näkökulmia väkivallasta on nostettu esiin omaishoidon yhteydessä. Myös Piipon ja Toikon artikkeli ”Vammaisiin naisiin kohdistuva lähisuhdeväkivalta” käsittelee väkivaltaa ja perustuu kirjallisuuskatsaukseen. Kummassakin artikkelissa on tuotu esille, että kansallisessa tutkimuksessa hoivan ja väkivallan kytköstä on tutkittu vähän. Keskeinen havainto on myös se, että väkivalta on tunnustettava osaksi hoivan maailmaa. Näin ollen on toivottavaa, että hoivatutkijat tarttuvat jatkossa tähän aiheeseen erilaisten aineistojen avulla. Osion kaksi muuta artikkelia käsittelevät lapsia ja nuoria sairaan vanhempansa hoivajina (Sihto & Hokkila) sekä paikoillaan vanhenemisen varjopuolia (Vasara). Palvelujärjestelmä ei edelleenkaan tunnista nuoria hoivajia riittävästi, ja esimerkiksi pimementoon jää se, että myös lapset ja nuoret toimivat omaishoitajina. Tarkoituseriltään hyväkään ”koti on paras paikka vanheta” - politiikka ei puolestaan automaattisesti takaa onnistunutta lopputulemaa yksilötasolla, kuten Vasara ja myös aiemmat tutkimukset osoittavat (esim. Tedre 2006).

Toinen osio käsittelee äitiyden ja hoivan rajoja kahdesta näkökulmasta. Mustosmäki ja Sihto tarkastelevat äitiyden katumusta affektien tutkimuksen työkaluin. He ovat kääntäneet Clare Hemmingsin affektiivisen dissonanssin käsitteen affektiiviseksi hankaukseksi, ja avaavat muun muassa katuvien äitien kokemuksia hoivaamisesta. Suomenkielisen tieteellisen käsitteistön kehittämisen kannalta suomennokset ovat tärkeitä. Säilävaaran artikkeli ”Pitkäkestoinen imetys hoivan mittarina” tuo kiinnostavasti esille imetykseen kytkeytyviä stigmoja. Lisäksi hän esittää, että hoivanormin ravistelu on paitsi äitien ja lasten etu, myös yhteiskunnallisesti tärkeää.

Säröt ammatillisissa kohtaamisissa -osiossa käsitellään hoivan pimeitä puolia eri ammattilaisten näkökulmista. Artikkeleita yhdistää se, että hoivaa ei ole tutkimuksessa tavanomaisesti yhdistetty esimerkiksi sosiaalityöhön, hautaamiseen ja taiteeseen. Mänttären van der Kuip avaa artikkelissaan lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden kokeman moraalisen ahdingon pimeitä ja eettisestä herkkyydestä kertovia puolia. Soisin jokaisen sosiaalityön resurssoinnista päättävän lukevan artikkelin. Kuronen puolestaan valottaa hautaamisen prosesseja, ja siihen liittyviä hoivan ulottuvuuksia kiinnostavalla ja hoivan käsitteen taipuisuuden osoittavalla otteella. Olakiven artikkeli ”Haastateltavan nimi muutettu: kritiikin esittämisen tunnesäännöt vanhustyössä” sopii hyvin lukemistoksi haastattelututkimuksesta ja sen analysoinnista kiinnostuneille. Hoivakodin asukkaiden unohdettu toimijuus taiteellisten kohtaamisten valossa (Laakkonen, Blomqvist & Harju) puo-

lestaan venyttää uudella tavalla hoivan käsitettä. Hoivaa voidaan kirjoittajien mukaan tarkastella esteettisenä toimintana, kun myös taide nähdään hoivana. Tämä on tervetullut lisä hoivatutkimukseen.

Neljäs osio ”Vinoumat rakenteissa” sisältää kaksi vanhushoivaan liittyvää artikkelia. Suomalaisen vanhuspalvelujärjestelmän ongelmakohdat -artikkelin näkökulmat hoivaköyhyydestä, kotihoidon työntekijöiden kiireen kokemuksesta hoivatyön pito- ja vetovoiman ongelmiin, ovat myös jatkuvan julkisen keskustelun ja pohdinnan aiheena. Artikkelissa Kröger ja Van Aerschot kiteyttävät napakasti, että jos haluamme hyvää vanhushoivaa, on hyväksyttävä, että siihen on investoitava riittävästi rahaa. Osion jälkimmäisessä artikkelissa tarkastellaan vanhushoivapalveluiden finansialisaatiota Suomessa (Karsio, Zechner, Näre, Hoppania & Vaittinen). Artikkelit luovat tiiviin katsauksen muun muassa finansialisaation ilmestymismuotoihin ja syihin. Jaan kirjoittajien näkemyksen siitä, että finansialisaation analyysiä on sen ajankohtaisuuden ja hoivan järjestämistapojen muutoksen vuoksi tärkeää ulottaa myös muihin julkisrahoitteisiin palveluihin, joita ilmiö koskettaa.

Teoksen päättää toimittajien päätösnäkökulma-luku, jossa on tiivistetysti ja selkeästi käyty läpi artikkelien keskeinen anti. Hoivan pimeä puoli -kokoomateos sopii niin hoivatutkijoille, sosiaali- ja terveydenhuollossa työskenteleville ammattilaisille kuin oppikirjaksi korkeakouluun. On suotavaa, että kirja löytää paikkansa myös päätöksentekijöiden lukulistoilta. Kuten Vasara ja Sihvola toteavat on tärkeää, että kysymykset hoivan järjestämisestä eivät pelkästään typisty taisteluksi resursseja koskevista päätöksistä, vaan on tärkeää pohtia, mikä nähdään arvokkaana, ja mihin resursseja halutaan käyttää.

KIRJALLISUUS

- Anttonen, Anneli & Valokivi, Heli & Zechner, Minna (toim.) (2009) Tutkimus, politiikka ja arki. Tampere, Vastapaino.
- Tedre, Silva (2006) Asunnon vangit: ulos pääseminen sosiaalisena ongelmana. Teoksessa Tuula Helne & Markku Laatu (toim.) Vääräkirja. Helsinki: Kela, 161–171.
- Thomas, Carol (1993) De-Constructing concepts of care. *Sociology* 27 (4), 649–669. <https://doi.org/10.1177/0038038593027004006>
- Tronto, Joan C. (1993) *Moral boundaries. A Political argument for an ethic of care.* New York, Routledge.